

Η ανεπάρκεια του Αγνωστικισμού στο ερώτημα περί ύπαρξης Θεού (Ρίτσαρντ Ντόκινς)

Ο χριστιανός, που κήρυσσε από άμβωνος στο παλαιό παρεκκλήσι του σχολείου μου, άφηνε να διαφανεί μια αμυδρή εκτίμηση για τους άθεους. Τουλάχιστον, αυτοί είχαν το θάρρος να παραδέχονται τις πεπλανημένες αντιλήψεις τους. Εκείνους όμως που δεν μπορούσε καθόλου να ανεχτεί ο ιεροκήρυκας, ήταν οι αγνωστικιστές: Σαχλοί αισθηματίες, σαν άνοστος χυλός, νερόβραστοι, αδύναμοι, ξέθωρες φιγούρες που μασούσαν τα λόγια τους. Είχε εν μέρει δίκιο, αλλά για εντελώς λανθασμένους λόγους...

Δεν είναι καθόλου κακό να δηλώνει κανείς αγνωστικιστής, σε περιπτώσεις όπου δεν υπάρχουν επαρκή αποδεικτικά στοιχεία. Αντιθέτως, συνιστά την εύλογη τοποθέτηση. Ο Καρλ Σαγκάν κράτησε υπερήφανα αγνωστικιστική στάση, όταν ρωτήθηκε αν υπάρχει ζωή και αλλού στο Σύμπαν. Αφού αρνήθηκε να δώσει οριστική απάντηση, ο συνομιλητής του τον πίεσε να πει τι ένιωθε βαθιά μέσα του, «στα σωθικά του», και εκείνος τότε είπε την αξέχαστη φράση: «Μα, προσπαθώ να μη σκέπτομαι με τα σωθικά μου. Αλήθεια, δεν είναι κακό να επιφυλαχθεί κανείς να αποφανθεί έως ότου συγκεντρωθούν όλα τα αποδεικτικά στοιχεία».

Το ζήτημα των εξωγήινων μορφών ζωής παραμένει ανοικτό. Είναι δυνατόν να διατυπωθούν βάσιμα επιχειρήματα και για τις δύο απόψεις, αλλά δεν διαθέτουμε επαρκή στοιχεία ώστε να προχωρήσουμε πιο πέρα από την απόδοση βαθμών πιθανότητας στη μία ή την άλλη. Μια τέτοια αγνωστικιστική στάση είναι η σωστότερη επιλογή, όσον αφορά πολλά επιστημονικά ερωτήματα -όπως, λόγου χάριν, τι προκάλεσε την εξαφάνιση ειδών στο τέλος του Περμίου, την πιο μαζική εξαφάνιση που έχει να επιδείξει η ιστορία των απολιθωμάτων. Η αιτία ίσως ήταν η πτώση κάποιου μετεωρίτη, όπως εκείνου που κατά πάσα πιθανότητα -βάσει των υπαρχουσών ενδείξεων- προκάλεσε τη μεταγενέστερη εξαφάνιση των δεινοσαύρων. Πολλές άλλες θα μπορούσαν να είναι οι αιτίες -ή και κάποιος συνδυασμός αιτιών. Ο Αγνωστικισμός, σχετικά με τις αιτίες και των δύο

προαναφερθεισών μαζικών εξαφανίσεων, θεωρείται εύλογος. Τί θα λέγατε όμως για το ερώτημα της ύπαρξης του Θεού; Θα έπρεπε να είμαστε αγνωστικιστές και σε αυτή την περίπτωση; Πολλοί έχουν απαντήσει οριστικώς ναι, με τέτοια σιγουριά, που δείχνει να προδίδει άλλες διαθέσεις. Έχουν δίκιο;

Θα ξεκινήσω με τη διάκριση του Αγνωστικισμού σε δύο είδη...

Ο «Προσωρινός Αγνωστικισμός στην Πράξη» (ΠΑΠ) είναι η θεμιτή τήρηση ουδέτερης στάσης απέναντι σε ένα ερώτημα για το οποίο υπάρχει μεν οριστική απάντηση, αλλά δεν διαθέτουμε ακόμα αρκετά αποδεικτικά στοιχεία για να καταλήξουμε σε αυτήν (ή δεν καταλαβαίνουμε τα διαθέσιμα στοιχεία, ή δεν έχουμε τον απαιτούμενο χρόνο για να διαβάσουμε τα στοιχεία κ.λπ.). Ο ΠΑΠ θα ήταν η κατάλληλη στάση απέναντι στο ερώτημα των αιτίων της μαζικής εξαφάνισης στο Πέρμιο. Υπάρχει κάπου μια αλήθεια, και ελπίζουμε ότι κάποτε θα τη μάθουμε -αλλά για την ώρα δεν τη γνωρίζουμε.

Υπάρχει όμως και μια άκρως αναπόδραστη στάση αποφυγής οποιοσδήποτε τοποθέτησης, την οποία θα ονομάσω «Μόνιμο Αγνωστικισμό Κατ' αρχήν» (ΜΑΚ). Ο Αγνωστικισμός του είδους ΜΑΚ, προσφέρεται για ερωτήματα που δεν μπορούν να απαντηθούν ποτέ, όσα στοιχεία κι αν συγκεντρώσουμε, διότι η ίδια η έννοια της απόδειξης δεν ισχύει εν προκειμένω. Το ερώτημα ανάγεται σε άλλο επίπεδο ή σε μια διαφορετική διάσταση, πέρα από την εμβέλεια των αποδείξεων. Ένα σχετικό παράδειγμα αποτελεί εκείνο το χιλιοειπωμένο φιλοσοφικό ερώτημα αν βλέπουν και οι άλλοι το κόκκινο χρώμα όπως το βλέπω εγώ. Ίσως το δικό σου κόκκινο να είναι το δικό μου πράσινο, ή κάτι τελείως διαφορετικό από οποιοδήποτε χρώμα μπορώ να φανταστώ. Οι φιλόσοφοι παραθέτουν το ερώτημα τούτο ως μη επιδεχόμενο απάντησης, ανεξάρτητα από το πόσα αποδεικτικά στοιχεία μπορεί να υπάρξουν κάποτε. Έτσι και μερικοί επιστήμονες και άλλοι διανοητές έχουν πειστεί -με μεγαλύτερη προθυμία απ' όση χρειάζεται, κατά την άποψή μου- ότι το ερώτημα για την ύπαρξη του Θεού ανήκει στη μονίμως απροσπέλαστη κατηγορία τού ΜΑΚ. Από εκεί, όπως θα δούμε, καταλήγουν στο παράλογο συμπέρασμα, ότι αμφότερες οι εικασίες για ύπαρξη και μη ύπαρξη του Θεού έχουν ακριβώς την ίδια πιθανότητα να είναι ορθές.

Εγώ πρόκειται να υποστηρίξω μια πολύ διαφορετική άποψη: Ο Αγνωστικισμός, σχετικά με την ύπαρξη του Θεού, ανήκει αμετακίνητα στην προσωρινή κατηγορία, είναι ΠΑΠ: Ο Θεός ή υπάρχει ή δεν υπάρχει. Πρόκειται για επιστημονικό ερώτημα· κάποια μέρα θα ξέρουμε την απάντηση, και εν τω μεταξύ μπορούμε να

διατυπώσουμε μερικά ισχυρά επιχειρήματα σχετικά με τις πιθανότητες να υπάρχει.

Στην ιστορία των ιδεών συναντούμε παραδείγματα ερωτημάτων τα οποία απαντήθηκαν, αν και μέχρι τότε πιστευόταν ότι θα βρίσκονταν για πάντα πέρα από τις δυνατότητες της επιστήμης. Το 1835, ο διακεκριμένος Γάλλος φιλόσοφος Ογκίστ Κομτ, έγραψε για τα άστρα: «Δεν θα μπορέσουμε ποτέ να μελετήσουμε, με καμία μέθοδο, τη χημική τους σύσταση ή την ορυκτολογική τους δομή». Αλλά πριν καλά καλά προλάβει να γράψει αυτές τις λέξεις, ο Φραουνχόφερ είχε αρχίσει ήδη να χρησιμοποιεί το φασματοσκόπιό του, για να αναλύσει τη χημική σύσταση του Ήλιου. Σήμερα, οι φασματοσκόποι ανατρέπουν καθημερινά τον Αγνωστικισμό τού Κομτ με τις εξ αποστάσεως αναλύσεις της ακριβούς χημικής σύστασης ακόμη πιο μακρινών άστρων. Όποιο κι αν ήταν το είδος του Αγνωστικισμού τού Κομτ ως προς τα άστρα, η διδακτική τούτη ιστορία δείχνει ότι τουλάχιστον πρέπει να είμαστε περισσότερο επιφυλακτικοί πριν διακηρύξουμε πομπωδώς την αιώνια ορθότητα του Αγνωστικισμού. Εντούτοις, όταν η συζήτηση θίγει το κρίσιμο ζήτημα του Θεού, ένας μεγάλος αριθμός φιλοσόφων και επιστημόνων υιοθετούν τον αγνωστικισμό με μεγάλη ευχαρίστηση, αρχής γενομένης από εκείνον που επινόησε την ίδια τη λέξη, τον Τόμας Χένρι Χάξλεϊ.

Ο Χάξλεϊ, διατύπωσε τον ορισμό του νέου όρου του, ενώ όρθωνε το ανάστημά του απέναντι σε μια προσωπική επίθεση. Ο διευθυντής τού Βασιλικού Κολεγίου του Λονδίνου, ο αιδεσιμότατος δρ Γουέις, είχε εκφράσει την περιφρόνησή του για τον «δειλό Αγνωστικισμό» τού Χάξλεϊ:

Μπορεί να προτιμά να αυτοαποκαλείται αγνωστικιστής, αλλά του πρέπει ένας παλαιότερος χαρακτηρισμός -είναι άθρησκος, δηλαδή άπιστος. Η λέξη «άθρησκος», ενδεχομένως φέρει μια δυσάρεστη σημασία -και ίσως δικαίως τη φέρει. Είναι, ως όφειλε, δυσάρεστο για κάποιον να χρειάζεται να πει ευθέως ότι δεν πιστεύει στον Ιησού Χριστό.

Ο Χάξλεϊ, δεν ήταν ο τύπος του ανθρώπου που θα αντιπαρερχόταν μια τέτοια πρόκληση, και η απάντησή του, το 1889, υπήρξε τόσο καυστική όσο αναμενόταν (μολονότι δεν παρεξέκλινε ποτέ από τους αβρούς τρόπους του: Τα δόντια τού «μπουλντόγκ του Δαρβίνου» είχαν ακονιστεί από την αστική βικτωριανή ειρωνεία). Στο τέλος, αφού ανταπέδωσε στον δρ Γουέις τα δέοντα, και με το παραπάνω, ο Χάξλεϊ επανήλθε στη λέξη «αγνωστικιστής» και εξήγησε πώς τη

βρήκε:

Κάποιοι άλλοι, παρουσιάζονταν αρκετά σίγουροι ότι είχαν κατακτήσει μια ορισμένη «γνώση» -είχαν δηλαδή, λιγότερο ή περισσότερο επιτυχώς, λύσει το πρόβλημα της ύπαρξης (του Θεού)· ενώ εγώ ήμουν απολύτως σίγουρος ότι δεν το είχα λύσει, και μάλιστα είχα πειστεί ότι το πρόβλημα δεν επιδέχεται λύση. Και, με τον Χιουμ και τον Καντ στο πλευρό μου, δεν θεώρησα τον εαυτό μου αλαζόνα που ενστερνιζόμουν θερμά αυτή την άποψη. [...] Έτσι, κατόπιν πολλής σκέψης, επινόησα έναν χαρακτηρισμό ο οποίος μου φάνηκε κατάλληλος· εκείνον του «αγνωστικιστή».

Στη συνέχεια της ομιλίας του, ο Χάξλεϊ εξήγησε ότι οι αγνωστικιστές δεν έχουν καμία πίστη, ούτε καν πίστη στην ανυπαρξία του Θεού:

Μάλιστα, ο Αγνωστικισμός δεν είναι πίστη σε κάτι, αλλά μια μέθοδος, της οποίας η ουσία βρίσκεται στη διεξοδική εφαρμογή μίας και μοναδικής αρχής. [...] Θετικά, η αρχή μπορεί να εκφραστεί ως εξής: Σε ζητήματα της διάνοιας, ακολούθησε τη λογική σου έως εκεί όπου μπορεί να σε οδηγήσει, χωρίς να υπολογίζεις τίποτε άλλο. Και αρνητικά: Σε ζητήματα της διάνοιας, μην προσποιείσαι ότι υπάρχει βεβαιότητα σε συμπεράσματα τα οποία δεν έχουν αποδειχθεί ή δεν επιδέχονται απόδειξη. Αυτή είναι κατ' εμέ η αγνωστικιστική πίστη· αν μάλιστα κανείς την κρατήσει ακέραιη και ακηλίδωτη, δεν θα ντραπεί να κοιτάξει το Σύμπαν κατάματα, ό,τι κι αν του επιφυλάσσει το μέλλον.

Αυτά τα λόγια τυγχάνουν του απόλυτου σεβασμού κάθε επιστήμονα, και πράγματι κανείς δεν θα μπορούσε να ασκήσει επιπόλαιη κριτική στον Τόμας Χάξλεϊ. Εκείνος όμως, καθώς είχε επικεντρωθεί στο απολύτως αδύνατο της απόδειξης και της διάψευσης της ύπαρξης του Θεού, φαίνεται ότι αγνοούσε τη λεπτή έννοια της πιθανότητας. Το γεγονός ότι δεν μπορούμε ούτε να αποδείξουμε ούτε να διαψεύσουμε την ύπαρξη κάποιου πράγματος, δεν καθιστά την ύπαρξη και τη μη ύπαρξή του ισότιμες. Δεν νομίζω ότι ο Χάξλεϊ θα διαφωνούσε επ' αυτού, και υποψιάζομαι ότι, όταν έδινε την αντίθετη εντύπωση, στην πραγματικότητα υποχωρούσε ως προς ένα ζήτημα, ώστε να διασφαλίσει την αποδοχή της άποψής του σχετικά με κάποιο άλλο. Όλοι έχουμε κάνει το ίδιο, κάποιες φορές.

Αντίθετα με τον Χάξλεϊ, θα υποστηρίξω ότι η ύπαρξη του Θεού είναι επιστημονική υπόθεση όπως και κάθε άλλη. Μολονότι δύσκολα ελέγχεται στην πράξη, ανήκει

στην κατηγορία τού ΠΑΠ, όπως και οι διαφωνίες σχετικά με τις εξαφανίσεις ειδών κατά το Πέρμιο ή το Κρητιδικό. Η ύπαρξη ή η μη ύπαρξη του Θεού συνιστά επιστημονικό δεδομένο σχετικά με το Σύμπαν, δεδομένο το οποίο είναι ανακαλύψιμο, αν όχι στην πράξη, τουλάχιστον κατ' αρχήν. Εάν ο Θεός υπήρχε, και αποφάσιζε να το φανερώσει, θα μπορούσε να τερματίσει ο ίδιος την αντιπαράθεση με ένα αποστομωτικό επιχείρημα υπέρ του, παταγωδώς και κατηγορηματικώς. Αλλά ακόμη κι αν η ύπαρξη του Θεού δεν αποδειχθεί ή δεν διαψευστεί ποτέ με βεβαιότητα, με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, τα υπάρχοντα στοιχεία και η λογική μπορούν να οδηγήσουν σε έναν υπολογισμό της πιθανότητας να υπάρχει, η οποία θα διαφέρει πολύ από το 50%.

Ας πάρουμε λοιπόν στα σοβαρά την ιδέα ενός φάσματος πιθανοτήτων, και ας τοποθετήσουμε τις ανθρώπινες κρίσεις σχετικά με την ύπαρξη του Θεού σε διαφορετικά σημεία του, μεταξύ δύο αντίθετων άκρων βεβαιότητας. Το φάσμα είναι συνεχές, αλλά μπορεί να αναπαρασταθεί με τα εξής επτά σημαντικά σημεία:

1. Πιθανότητα 100% υπέρ της ύπαρξης του Θεού. Ισχυρά θεϊστής. Όπως είπε και ο Καρλ Γιουνγκ, *«Δεν πιστεύω, γνωρίζω»*.
2. Πολύ μεγάλη πιθανότητα αλλά λιγότερη από 100%. Εκ των πραγμάτων θεϊστής. *«Δεν μπορώ να ξέρω με βεβαιότητα, αλλά έχω ισχυρή πίστη στον Θεό και περνώ τη ζωή μου αποδεχόμενος ότι υπάρχει»*.
3. Πιθανότητα πάνω από 50% αλλά όχι πολύ μεγαλύτερη. Τυπικώς αγνωστικιστής, με κλίση όμως προς το Θεϊσμό. *«Διατηρώ πολλές αμφιβολίες, αλλά τείνω να πιστεύω ότι υπάρχει Θεός»*.
4. Πιθανότητα ακριβώς 50%. Πλήρως και αμερόληπτα αγνωστικιστής. *«Η ύπαρξη και η μη ύπαρξη του Θεού έχουν ακριβώς ίσες πιθανότητες»*.
5. Πιθανότητα μικρότερη από 50% αλλά όχι πολύ μικρότερη. Τυπικώς αγνωστικιστής αλλά με κλίση προς τον Αθεϊσμό. *«Δεν γνωρίζω αν ο Θεός υπάρχει ή όχι, αλλά κλίνω προς τον Σκεπτικισμό»*.
6. Πολύ μικρή πιθανότητα, αλλά μεγαλύτερη από μηδέν. Εκ των πραγμάτων αθεϊστής. *«Δεν μπορώ να γνωρίζω με βεβαιότητα, αλλά νομίζω ότι η ύπαρξη του Θεού είναι ελάχιστα πιθανή και περνώ τη ζωή μου αποδεχόμενος ότι δεν υπάρχει Θεός»*.

7. Ισχυρά αθεϊστής. «Γνωρίζω ότι δεν υπάρχει Θεός, με την ίδια βεβαιότητα που ο Γιουνγκ “γνωρίζει” ότι υπάρχει».

Θα εκπλησσοίμουν αν έβρισκα πολλούς ανθρώπους στην έβδομη κατηγορία, αλλά την περιλαμβάνω και αυτή -για λόγους συμμετρίας προς την κατηγορία 1, η οποία είναι αρκετά πολυπληθής. Η ίδια η φύση της πίστης επιτρέπει τη διατήρηση μιας πεποίθησης απουσία αποχρώντων λόγων (ο Γιουνγκ πίστευε επίσης ότι ορισμένα βιβλία στο ράφι του εκρήγνυντο αυθόρμητα με έναν δυνατό κρότο). Οι αθεϊστές δεν έχουν καθόλου πίστη· και η λογική από μόνη της δεν θα μπορούσε ποτέ να ωθήσει κάποιον στην απόλυτη πεποίθηση ότι κάτι δεν υπάρχει, πέραν πάσης αμφιβολίας. Επομένως, η έβδομη κατηγορία είναι εκ των πραγμάτων πιο ολιγομελής από τη διαμετρικά αντίθετή της, την πρώτη κατηγορία, η οποία έχει πολλούς «αφοσιωμένους» κατοίκους. Τον εαυτό μου τον κατατάσσω στην έκτη κατηγορία, αλλά με κλίση προς την έβδομη -είμαι αγνωστικιστής μόνο στο βαθμό όπου είμαι αγνωστικιστής και σχετικά με τις νεράιδες στο βάθος του κήπου.

Το φάσμα των πιθανοτήτων λειτουργεί καλά για τον ΠΑΠ. Εκ πρώτης όψεως, φαίνεται δελεαστικό το να τοποθετήσει κανείς τον ΜΑΚ στο μέσον του φάσματος, αποδίδοντας στην ύπαρξη του Θεού πιθανότητα 50%, αλλά δεν είναι σωστό. Οι αγνωστικιστές τύπου ΜΑΚ διατείνονται ότι δεν μπορούμε να πούμε τίποτε, είτε προς τη μία κατεύθυνση είτε προς την άλλη, σχετικά με το ερώτημα για την ύπαρξη του Θεού. Η ερώτηση αυτή, σύμφωνα με τους αγνωστικιστές τού ΜΑΚ, είναι αδύνατον να απαντηθεί κατ' αρχήν, και έτσι αρνούνται κατηγορηματικά να τοποθετηθούν οπουδήποτε εντός του φάσματος των πιθανοτήτων. Το γεγονός ότι δεν μπορώ να γνωρίζω αν στο δικό σου κόκκινο αντιστοιχεί το δικό μου πράσινο δεν συνεπάγεται ότι η πιθανότητα να αληθεύει η εν λόγω πρόταση ισούται με 50%. Η συγκεκριμένη πρόταση στερείται πλήρως νοήματος, οπότε δεν είναι δυνατόν να της αποδοθεί κάποια πιθανότητα. Εντούτοις, όπως θα δούμε στη συνέχεια, αποτελεί σύνηθες λάθος να κάνει κάποιος το λογικό άλμα από την προκείμενη -ότι το ερώτημα της ύπαρξης του Θεού είναι θεωρητικώς αδύνατον να απαντηθεί- στο συμπέρασμα ότι η ύπαρξη και η μη ύπαρξή του έχουν ίσες πιθανότητες.

Η ίδια πλάνη μπορεί να εκφραστεί και μέσω της συζήτησης σχετικά με το ποιος φέρει το βάρος της απόδειξης· με τούτη τη μορφή παρουσιάζεται γλαφυρά στην παραβολή τού Μπέρτραντ Ράσελ για την «ουράνια τσαγιέρα»:

Πολλοί θρήσκοι μιλούν σαν να υποχρεούνται οι σκεπτικιστές να διαψεύσουν τα

παραδεδεγμένα δόγματα, και όχι σαν να πρέπει να τα αποδείξουν όσοι τα πιστεύουν. Αυτό φυσικά είναι λάθος. Αν εγώ έλεγα ποτέ ότι ανάμεσα στη Γη και στον Άρη υπάρχει μια πορσελάνινη τσαγιέρα που περιφέρεται γύρω από τον Ήλιο σε ελλειπτική τροχιά, κανένας δεν θα μπορούσε να διαψεύσει την πρότασή μου -υπό την προϋπόθεση ότι θα είχα μεριμνήσει να προσθέσω πως η τσαγιέρα είναι τόσο μικρή ώστε δεν μπορεί να παρατηρηθεί ακόμη και με τα πιο ισχυρά μας τηλεσκόπια. Εάν όμως έφτανα στο σημείο να πω ότι, εφόσον η πρότασή μου δεν μπορεί να διαψευστεί, η αμφισβήτησή της από την ανθρώπινη λογική αποτελεί ασυγχώρητο θράσος, τότε θα θεωρούνταν, και πολύ σωστά, ότι λέω ανοησίες. Εάν όμως η ύπαρξη μιας τέτοιας τσαγιέρας βεβαιωνόταν από αρχαία βιβλία, διδασκόταν ως ιερή αλήθεια κάθε Κυριακή και ενσταλαζόταν στον νου των παιδιών στο σχολείο, οι ενδοιασμοί κάποιου για το αν θα έπρεπε να πιστέψει στην ύπαρξή της θα αποτελούσαν πλέον σημάδι εκκεντρικότητας, και ο αμφισβητίας θα δεχόταν τις φροντίδες του ψυχιάτρου -σε μια πιο πεφωτισμένη εποχή- ή εκείνες του ιεροεξεταστή -σε κάποια παλαιότερη.

Ας μην αναλώσουμε άλλο τον χρόνο μας εξηγώντας για ποιον λόγο, κανένας, απ' όσο τουλάχιστον γνωρίζω, δεν λατρεύει τσαγιέρες. Αν μας πίεζαν όμως, δεν θα διστάζαμε να δηλώσουμε την ισχυρή μας πεποίθηση ότι σίγουρα δεν υπάρχει τσαγιέρα σε τροχιά στο Διάστημα. Εντούτοις, από μια αυστηρώς λογική σκοπιά, θα έπρεπε να δηλώνουμε όλοι αγνωστικιστές ως προς την τσαγιέρα: Δεν μπορούμε να αποδείξουμε με βεβαιότητα ότι δεν υπάρχει ουράνια τσαγιέρα. Στην πράξη, επομένως, απομακρυνόμαστε από τον Αγνωστικισμό ως προς την τσαγιέρα και πλησιάζουμε τον «Ατσαγιερισμό»...

Η τσαγιέρα τού Ράσελ αντιπροσωπεύει, φυσικά, ένα άπειρο πλήθος πραγμάτων των οποίων την ύπαρξη μπορούμε να συλλάβουμε αλλά όχι να διαψεύσουμε. Ο Κλάρενς Ντάροου, Αμερικανός μεγαλοδικηγόρος, είπε: «Δεν πιστεύω στον Θεό όπως δεν πιστεύω και στη Μαμά Χήνα» (Μαμά Χήνα: Φανταστικό πρόσωπο παιδικών τραγουδιών). Ο δημοσιογράφος Άντριου Μίλερ, υποστηρίζει ότι η προσχώρηση σε μια ορισμένη θρησκεία «δεν είναι περισσότερο ή λιγότερο παράξενο πράγμα από το να επιλέξει κανείς να πιστεύει ότι η υφήλιος έχει σχήμα ρόμβου και ότι την ξεγέννησαν από το Σύμπαν με τις δαγκάνες τους δύο γιγάντιοι πράσινοι αστακοί με τα ονόματα Εσμεράλδα και Κιθ». Ένα άλλο παράδειγμα είναι ο αόρατος, άυλος, ανεπαίσθητος μονόκερως... Τη στιγμή τούτη, μια δημοφιλής θεότητα στο Διαδίκτυο -και εξίσου μη διαψεύσιμη όσο και ο Ιεχωβάς ή οποιαδήποτε άλλη θεότητα- είναι το Ιπτάμενο Τέρας των Μακαρονιών, και

υπάρχουν πολλοί που διατείνονται ότι τους έχει αγγίξει με τη μακαρονοειδή του απόφυση. Χάρηκα ιδιαίτερα όταν είδα ότι το Ευαγγέλιο του «Ιπτάμενου Τέρατος των Μακαρονιών» έχει πλέον εκδοθεί και σε βιβλίο, με μεγάλη επιτυχία. Δεν το διάβασα, αλλά γιατί να διαβάσει κανείς ένα ευαγγέλιο όταν γνωρίζει ότι λέει την αλήθεια; Παρεμπιπτόντως -όπως αναμενόταν- ένα μεγάλο σχίσμα έχει ήδη διχάσει τους πιστούς, με αποτέλεσμα τη δημιουργία της «Αναμορφωμένης Εκκλησίας του Ιπτάμενου Τέρατος των Μακαρονιών».

(Βλέπε: Παρωδίες θρησκειών)

Με όλα τούτα τα υπερβολικά παραδείγματα θέλω να δείξω ότι, μολονότι δεν επιδέχονται διάψευση, κανένας δεν θεωρεί ότι η ύπαρξη και η μη ύπαρξή τους έχουν ίσες πιθανότητες. Ο Ράσελ υποστήριζε ότι η απόδειξη βαρύνει αυτούς που πιστεύουν, και όχι εκείνους που δεν πιστεύουν. Εγώ υποστηρίζω ότι οι πιθανότητες ύπαρξης της τσαγιέρας (ή του Ιπτάμενου Τέρατος των Μακαρονιών, ή της Εσμεράλδας και του Κιθ ή του μονόκερω κ.λπ.) δεν είναι ίσες με τις πιθανότητες μη ύπαρξής της.

Το γεγονός ότι οι διαστημικές τσαγιέρες είναι ανεπίδεκτες διάψευσης δεν θεωρείται από κανέναν λογικό άνθρωπο ως το είδος του συμπεράσματος που θα έκρινε την όποια ενδιαφέρουσα αντιπαράθεση. Κανένας μας δεν αισθάνεται την υποχρέωση να διαψεύσει την ύπαρξη των εκατομμυρίων παρατραβηγμένων πραγμάτων που μπορεί να παραγάγει μια αστείρευτη ή καλπάζουσα φαντασία. Έχω ανακαλύψει και εφαρμόζω μια αρκετά διασκεδαστική στρατηγική, όταν με ρωτούν αν είμαι άθεος: Επισημαίνω ότι και ο ερωτών είναι άθεος όσον αφορά τον Δία, τον Απόλλωνα, τον Άμμωνα Ρα, τον Μίθρα, τον Βάαλ, τον Θορ, τον Βόταν, τον Χρυσό Μόσχο και το Ιπτάμενο Τέρας των Μακαρονιών. Εγώ απλώς προχωρώ κατά έναν ακόμα θεό.

Όλοι θεωρούμε ότι δικαιούμαστε να εκφράσουμε τον εξαιρετικά έντονο σκεπτικισμό μας ως το σημείο μάλιστα της απερίφραστης δυσπιστίας -με τη διαφορά ότι, όσον αφορά τους μονόκερους και τους θεούς της αρχαίας Ελλάδας, της Ρώμης, της Αιγύπτου και των Βίκινγκς, δεν υπάρχει (σήμερα) ανάγκη να μπορούμε σε τέτοιο κόπο. Στην περίπτωση του αβραμικού Θεού, ωστόσο, πρέπει να μπορούμε στον κόπο, διότι μια μεγάλη μερίδα των ανθρώπων με τους οποίους μοιραζόμαστε τον πλανήτη, διατηρούν πράγματι την ισχυρή πεποίθηση ότι υπάρχει. Η τσαγιέρα τού Ράσελ, δείχνει ότι η ευρύτατα διαδεδομένη πίστη στον Θεό, εν συγκρίσει με την πίστη σε ουράνιες τσαγιέρες, δεν επιφορτίζει τη λογική

με το βάρος της απόδειξης· ίσως τελικά και να την επιφορτίζει όμως, για λόγους πρακτικής πολιτικής.

Η αδυναμία απόδειξης της μη ύπαρξης του Θεού είναι αποδεκτή και τετριμμένο θέμα, έστω και μόνο υπό την έννοια ότι δεν μπορούμε ποτέ να αποδείξουμε με απόλυτη βεβαιότητα τη μη ύπαρξη οποιουδήποτε πράγματος. Σημασία δεν έχει το αν η ύπαρξη του Θεού μπορεί ή όχι να διαψευστεί (που δεν μπορεί), αλλά το αν η ύπαρξή του είναι πιθανή. Πρόκειται για άλλο ζήτημα. Ορισμένα πράγματα τα οποία δεν επιδέχονται διάψευση κρίνονται, πολύ λογικά, ως πολύ λιγότερο πιθανά απ' ό,τι άλλα, παρομοίως ανεπίδεκτα διάψευσης πράγματα. Δεν υπάρχει κανένας λόγος να θεωρούμε ότι το ερώτημα της ύπαρξης του Θεού δεν γίνεται να τοποθετηθεί στο φάσμα των πιθανοτήτων. Και οπωσδήποτε δεν είναι λογικό να υποθέτουμε ότι, μόνο και μόνο επειδή η ύπαρξη του Θεού δεν μπορεί να αποδειχθεί ή να διαψευστεί, η πιθανότητα της ύπαρξής του ισούται με 50%...

Πηγή: «Η περί Θεού αυταπάτη» (Ρίτσαρντ Ντόκινς)